

הזמן קורא לנו להתנחם על כל מה שעובר עלינו. בשבע שבועות הנחמה ("שבעא דנחמתא"), השי"ת מדבר לכל יהודי, מלה טובה לפייס את לבו הכואב. זו העת לתת מקום בתוכנו להטבה הזאת, לקבל תנחומין על כל צער פרטי וכללי הפוקד את חיינו מאתו ית'.

מעשה במשפחה שישבה 'שבעה' אחר יקירם שנהרג באסון מר ל"ע, ויגעו לחשב חשבון עולמם מה עליהם לשפר, איזה 'קבלות' יקבלו על עצמם וכיצד יטיבו מידות ומעשים. בתוך כך נכנס אצלם אחד מגדולי ישראל. פתח הבכור ואמר שזה עתה מדברים בינם לבין עצמם, ומבקשים אכן לשמוע מפי הגדול - בעקבות מה שאירע, מה אמורים הם לקבל.

נענה ואמר להם: "תנחומין".

ב

שנו רבותינו, לכל ענין וענין יש את זמן ההשפעה שלו. כל שפע רוחני הנצרך לנפש, יש לו את הזמן המסוים - שבו נפתחים שערי השפע שלו, ומשם שופע לכל ימות השנה.

בראש השנה נפתח שער השפע של קבלת מלכות שמים בבריאה. משם נוטל כל יום את חלקו, לקבלת עול מלכות שמים בכל יום ויום - מכוחו של ר"ה. הוי אומר, בכל יום יש "ראש השנה" קטן, הלא הוא זמן קריאת שמע, המקבל שפע מראש השנה המרכזי והגדול בשנה.

יום הכיפורים הוא זמן תשובה וסליחה המרכזי של השנה. ממנו מתקבלים זמני "יום כיפור קטן", לערב שבת וערב ראש חודש זמן קריאת שמע שעל המטה בכל יום כדאי בספרים - השואבים כוחם מיום הכיפורים. כך שמחת הסוכות, ניסים של חנוכה ופורים, חירות הפסח ומתן תורה. כיוצא בדבר אתה אומר לכל ענין רוחני ונפשי, שנשפע אחת בשנה על הבריאה, בזמן המסוגל אליו ביותר - ומשם נמשכים ממנו 'נחלי שפע' לכל יום ולכל עת ולכל שעה.

ובכן. כל עת שיהודי מקונן על הגלות ומשתף עצמו בצער החורבן - יכול לקבל הבנה שחורבנו הפרטי, יסורי ומכאובי נפשו, הינם ענף הבוקע מחורבן המקדש. בכיות אלה, שואבות קול בכי משלושת השבועות ותשעת הימים ותשעה באב.

זמן התנחומים לכל ימות השנה, לכל הזמנים שבהם מוצא אדם את עצמו נצרך לנחמה ולעידוד, "כאיש אשר אמו תנחמו" - מתקבלים מ"שבעא דנחמתא". שבעת השבועות שבהם השי"ת משפיע עלינו טללי רחמים ותנחומים לדבר על לבנו ולעודד את רוחנו הכבויה והבוכיה; ללחוץ לנו שאנחנו לא לבד, לעולם, וכל מה שעושה לנו הינו רק לטובתנו הנצחית.

לומר לנו שיש תכלית בכל הצער וכל יסורי הנפש והגוף. שאפילו אנחה אחת לא נאבדה ולא נעלמה - וכל מה שעובר עלינו, בכל עניני החיים, יש להם מטרה להיטיב. השפע המנחם והמעודד הזה, מתחיל בשבת זו, ומתמשך על פני שבע שבועות הנחמה - ומהם לכל רגעי השנה.

ד

מה זאת "נחמה". הן לכאוי יש להבין, מה מקום לתנחומין אחר אָקל. אם יש כאן מקום נכון לצער, מה מקום לנחם. וכי המנחם משיב לאבל את מה שנלקח ממנו. ואם יש אפשרות להתנחם, איזה מקום היה לצער מלכתחילה. איך יש מקום בלב לשניהם גם יחד. איך משמשים האבל והנחמה בערבוביה.

עלינו להבין אפוא - שהנחמה היא מעבר ממצב האָבל אל המצב הבא אחריו, אל הסתכלות חדשה שעשוי כבר באפשרות שתהיה מתיישבת על הלב. כי אחר שאירע לאדם צער ח"ו, והתנחם עליו עד ששב למרגוע - הוי אומר, שהסכים לשנות את ההסתכלות שהיתה לו בשעת הצער, והסכים להתחלף להסתכל על המאורע באופן חדש; שכבר קיימת בלבו אפשרות להתנחם ולקבל את המתרחש בשלוה וללא צער.

(מצינו כך בתורה הקדושה, שהמלה "נחמה" משמשת הן לניחומים אחר אבל, והן לחרטה ושינוי מחשבה - כגון "לא איש אל ויכזב, וכן אדם ויתנחם", ועוד - כי קבלת תנחומים משמעותה כדלעיל, הסכמת הלב להסתכל באופן אחר על המתחולל.)

כלומר, שבשעת הצער היה המתאבל רואה שחורות, והנחמה מרוממת אותו להסתכל על אותו מאורע ואותו ענין - בצורה המתקבלת על לבו, עד שמוכן להמשיך לחיות את חייו למרות מה שנחסר ממנו.

כי יש לכל אחד ואחד בחייו הפרטיים, וכמו"כ לכלל ישראל בכל דור, מצבים ומאורעות מכאיבים - בגשמיות או ברוחניות - שכלפיהן הינו חסר עצה ותבונה, בלי לדעת כיצד לשיט עצות בנפש.

מה לנו מר, כיהודי המהלך בשקט ברחובה של עיר, וברגע קט מקפצים עליו כזאבי טרף סוכני חוק רשעים הכובלים את ידיו ומוליכים אותו אחריהם אל הבלתי נודע - מתוך רשעות ושמהה לאיד. אוי, מה שעובר במוחו באותה שעה. מי יודע מתי יראה שוב את אור השמש. מי יודע מתי ואם יראה עוד את בני משפחתו. מנסה לומר שבשבוע הקרוב עומד לתגוג חתונה לבנו, וסוכן החוק אטום כחומה. וי, מה שתולף במוחו ברגעים כאלה - כאשר הומים בו גלי חרטה גבוהים ורמים על שבכלל ידיו בעסקים וממונות. עולמו חרב עליו, ברגע קטן. כל'גלגל חייו סב לנגד עיניו במהירות - וחש עומד לפני יום הדין והתוכחה.

הלב מתפלץ עמו: למה ה' תעמוד מרחוק, תעלים לעיתות בצרה. רבש"ע, איך היינו למשיסה ולטרף. איזו שעת צר והסתרת פנים הבאת בעולמך, על בניך אהוביך שומרי תורתך ומצוותיך. כבר אין מקום בלב לחרדות אחר פחדים - ואלו חיים אלה תחת השמים.

אולם כל זה בשעת הבהלה והחרדה. אך לאחר מכן, כאשר האיש בעצמו מתחיל להתנחם, שב להבין שאין מקום ומצב ששם השי"ת אינו נמצא איתו עמו ואצלו. אין מציאות בעולם שיציר נוצר יניף עליו אצבע ללא קח השי"ת המחייב ופועל באותו רגע ממש. אין בחירה ואפשרות לכל סוכן ושופט, יהיה איהו שיהיה, לחתוך ולהכריע בלי רצון העליון. חזור אל ההכרה התמידית המלווה אותו, שגם כי ילך בגיאי צלמוות "אתה עמדי" - עם כל הרחמים והחסדים והטוב. הוא ומשפחתו מוצאים משען ומבטח, גם בזמני צר ומצוק - להבין כי לא נעזבו מאת ה' ובכל צרתם לו צר.

לזאת יקרא נחמה. שינוי מחשבה, חילוף הסתכלות על עצם הצרה. לתת בנפש מקום לקבל אותה, מתוך הסתכלות אחרת. כאשר השי"ת אומר לנו "נחמו, נחמו" - אזי מלבד עצם הבטחות הנבואה המיועדות לנו במהרה בימנו, השי"ת מעניק לנו כח התמודדות בתוך רגעי הקושי, לראות בתוך הצר את אורו ית'.

ויש שהאסיר מבין כי הנה נעשה מרכבה לצער השכינה הקדושה בגלותה. הוא הלך לתומו ברחוב, רצה להגיע לביתו ולהתכונן לחתונה בשמחה, והנה קפץ עליו הרוע והחריב את עולמו ועולם משפחתו. גם השי"ת ברא עולמו לכבודו, ובית מקדש כונן לו להיכל תפארה, ונתאה להיות לו דירה ושמחה תמידית עם בניו בארצו, עד שקפץ רוגזו של חטא ושמש היכל ונחרב הבית וגלו הבנים ושורר הצער בכל העולמות.

הרוע שקפץ על הטוב, ואינו מניח לו להתקיים, הינו ביטוי לחורבן שגבר על הבנין. הצער הנורא על חיים יפים שנעצרו באחת, מבטא את יופי הבריאה שהיתה בזמן המקדש ואיננו עוד. מכאן גם שואב האיש את כח הנחמה, להבין שהבטחה האלוקית, "כי לא יטוש ה' את עמו", מובטחת גם לו - לגאול אותו משבינו במהרה ובשלום ובשלחה ולהשיבו אל היכלו ואל נווהו בטוב הנראה והנגלה.

ה

אם כן, הבה נשאב נחמה וכת, שינוי הסתכלות, אל ענין גדול ומרכזי בחייו של כל איש מישראל - הלא היא מלחמתו התמידית עם הבשר והדם, עם המידות והרצונות, המטים אותו כלפי הארציות, נגד שאיפתו להתרומם מהם.

בתוך תוכו, האדם אינו אוהב את עצמו - וקשה לו לסבול כאשר דמותו נראית מולו בכל דרך שהיא - כגון בראותו את צורת התנהגותו, נראית בעליל על אחד מצאצאיו או הוריו. עוד חזון למועד לדבר על כך אי"ה, בהמשך מאמרי "הכרת הנפש", להבין את נקודת החן המיוחדת שבנו, כפי שאנו.

אך לעת שבת נחמה ופיוס, הבה נתפייס עם עצמנו - כלומר עם בוראנו ית'. כי כאשר האדם אינו סובל את עצמו, הרי שבעומק פנימיותו יש בו טענה על כך שנוצר באופן זה, בטבע ובתכונות אלה. כפי שביטא זאת אותו "אדם אחד שהיה מכווער ביותר" (תנ"ת ט): "לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכווער כלי זה שעשית".

דהיינו, שהאדם כבר מיואש בלבו אל נוכח המצב של גופו ותכונותיו, שאנוס הוא לחיות עמם בכפיפה אחת - ואינו רואה את היופי שבמלחמה הזאת. האבל הפרטי ביאוש הזה, קורא לנו להתנחם ולשנות הסתכלות - להבין שהשי"ת רוצה אותנו ככה, בדיוק באופן הזה.

כבר שורר הפייטן (תפילת מוסף ליוה"כ פ) בפיט "אשר אימתך" קודם קדושה - ומנה שבחי השי"ת אשר אימתו באראלי מעלה ושרפי אש, אך עם כל זאת: "ואביתה תהלה - מזוהר כבה. מחסרי שכל. מחורשי רשע. והיא תהלתך: ואביתה תהלה - מלכודי פח. מלעוני מר. מסרוחי מעש. משבעי רוגז. והיא תהלתך: ואביתה תהלה - מעדורי אמת. מקוראי בחנף. מרחוקי אמת. מריקי צדק. והיא תהלתך: ואביתה תהלה - מבשר ודם. מהבל ותהו. ומתים במשפט. וחיים ברחמים. ונותנים לך פאר חי העולמים, ותפארתך עליהם".

זה האיש הרצוי להשי"ת, הנלחם תמיד בוהר כבה, חוסר שכל, סרחון מעש, שובע רוגז, קריאת חנף, ריחוק מאמת, ריקנות מצדק.

יש מצבים שהאדם בתוכו כ"כ קשה לו עם עצמו - עם מידותיו, עם העבר שלו, עם נטיותיו, עם מלחמותיו, עם נסיבות החיים שהשי"ת הציבו בהן - עד כי נעשה מר על עצם מציאותו. כל דברי חיזוק ועידוד, נראים לו דרגה רוחנית זכה שהוא לא ראוי לה עתה. או שדוחה את הדברים בטענה שאינם קשורים בכלל אל המציאות ("נישט ריאיל"). מיואש מלהילחם, אין לו כח אחרי כל מה שניסה. סבור היה שיושע אי פעם - ועתה רואה שהדבר אינו נראה באופן.

כאן יש ב' סוגי בכיה. יש "בכיה של חינוס", כלומר יאוש, בכי שאינו מביא למאומה כי אם לרפיון, לאולת יד וחוסר אוניס. ויש בכיה של השתייכות, של התרוממות, של שמחה על שכחה לי בעולמי יש לי התמודדות לכבוד שמים, חייל אני בצבא הכובש, ואני בוכה ומיחל להמשיך לקבל עזרה, כי איני יכול לבד. מבכיה כזאת, מקבל האדם כח להמשיך הלאה וביתר שאת, כי יש לו על מי להישען. מוכן להמשיך כך כל הימים, למלא את הייעוד ולהילחם שוב ושוב - סמוך ונראה תמיד אצל שערי תפילה ותחנונים.

ב' הסתכלויות אלה, האחת מאירה ומעודדת, והשניה מסנכת ומייאשת, כבר נשמעו פעם תחת השמים - במחלוקת הגדולה בין יהושע וכלב לבין עשרת המרגלים. זו האחרונה, "בכיה של חינוס", הביאה לעולם "בכיה לדורות" בחורבן המקדשות. בימים של נחמה שאנו עומדים בהם עתה, עת נכונה לתקן זאת. להמתיק את הבכי לבכיה של תכלית וגאולה - כנאמר בירמיה (פל"א) על עת הישועה: "בבכי יבוא ובתחנונים אובלים".

נראה להלן מה התחולל שם, במחלוקת הנוראה בחטא המרגלים, ונגלה כי אלו הם ב' הקולות הנלחמים בתוכנו - בין יאוש לבין תקוה. נראה איך התוה"ק קנזה בפסוקים שם, את כל הטענות הנלחמות בקרבנו פנימה, בין עידוד לבין חוסר אוניס.

(אם כי קבלה בידינו שאין לנו השגה בחטאי דור המדבר, וכמאמר החידושי הרי"ם ז"ל: "מן החטאים שלהם נעשתה תורה, ומה ייעשה במצוות שלנו" - אבל נביא כאן מה שאמרו צדיקים, כי תורה היא הצריכה לימוד). נדבר את הטעות של המרגלים, שהיא האוכלת בנו בכל פה עד עצם היום הזה וגורמת לנו בכיה כה קשה - ונעבור אל דברי יהושע וכלב, קול הנשמה הטהורה, המלמדת אותנו את דרך החיים הנכונה. בזה נצא מאותה בכיית חינוס אל בכיה אחרת, ונשנה את כל ההסתכלות שלנו על עצמנו ועל המציאות אשר בנו

השי"ת. טרם למד להסכים אחת ולתמיד שדייקא זה התפקיד שנועד לו - כי ה' עמו לתמכו ולעזור ולסייעו במלחמת היצר.

היו המרגלים מייראים את העם, שעמלק יושב שם, לזנב את הנחשלים ולהרחיק מיראת אלוקים. לאמור, לא נוכל שם לעבוד את השי"ת. כוחו של עמלק, ליטול את נקודת החולשה והמכשול של כל אחד ולזרקו כלפי מעלה, להזכירו ולהראותו שהנה המציאות היא שאין בו כל כח ועוז. אולם היהודי הגלחם בו - ניצב מולו חזק, בידוע שהאמת שבו חזקה יותר, שהשי"ת מתפאר בו והביב הוא לפני המלך כפי שהוא.

את זאת ביטאו כלב ויפונה באמרו: "טובה הארץ מאד מאד... אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, ארץ אשר היא זבת חלב ודבש...". היינו, שנסיין זה הינו טוב, לכתחילה שבלכתחילה. לבכי ואנחה מה זו עושה. טובה הארציות מאד מאד. כאשר אדם מתעסק בגשמיות כדבעי - ממלא את היעוד הגדול לעשות לו ית' דירה. מסייעים את האדם בסיעתא דשמיא גדולה להתהלך לפניו ית' בארצות החיים דייקא.

מה לך, אדם, מבכה את היותך אדם ולא מלאך. מה לך סולד, בלתי סובל, את פחיתותך בכל ענין. מה לך מתבייש כ"כ בפנימיותך, שטובה היא מאד מאד. ומה בכך אם הינך נלחם קשה מול הארציות - והרי מלחמת קודש היא לגלות כבוד מלכותו ית'. מה לך מתייאש, עיף ויגע וחושש מעמלק זה, הרי חפץ בנו ה'. "עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה".

ח

כאשר נכנסו אל הארץ, במקום לראות את החולשות והפחדים, הלכו יהושע וכלב לשאוב כוחות מקברי אבות בחברון. לא הלכו לבדוק את הארץ לארכה ולרחבה, כי ידעו שהשי"ת יסייע לחיות בה כאשר דיבר לאבותיו - ומה לנו לפשפש כ"כ.

אך "האנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו". כך הירפו את ידי העם מללכת לעמוד בעוז מול מה שהשי"ת הכין להם. לגלגו על יהושע וכלב, אמרו: אנו יודעים טוב מכם מה מצב הארץ, הרי אנו היינו בה מרגלים, ואתם הלכתם להשתטח על קברי אבות ועשיתם 'שבת' לעצמכם. מה לכם מחזיקים את העם בדמיונות ו'חזיוקים' כאלה. היו קרובים אל המציאות ('ריאיל') וראו מה עומד פה לנגד עינינו.

אלא שיהושע וכלב טענו שהאמת האלוקית הינה יותר מציאות'דיג מן הנראה לעיני בשר. שבו לומר לעם: "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד. אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, ארץ אשר היא זבת חלב ודבש... אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם. סר צלם מעליהם וה' אתנו. אל תיראום".

לאמור - מה הם כל כוחות הרע, הבל תעתועים, רעות רוח. הכח הגדול של הרע, בהיותו מפחיד את האדם. לגרום לו להאמין כאילו יש בו איזה כח נסתר יותר גדול ועצום מן היהודי. אולם כאשר האדם מכיר את האמת, שאין ברע כל כח עצמי, וכולו הבל הבלים - למרות הרעש והמורא והרמיון שמחולל - אזי אין חושש ואינו ירא. מכיר בכך "כי לחמנו הם, סר צילם מעליהם וה' איתנו". נאחו בהשי"ת בלי פחד. כפי שאמר דוד: "ה' אורי וישעי ממי אירא, ה' מעוז חיי ממי אפחד. בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי וכו' המה כשלו ונפלו".

מלחמה זו - הינה מלחמה הנוגעת לאמונה או להיפך האמונה רח"ל. האדם בתוך תוכו, מהרהר בחשאי שהשי"ת ציוה לעבודו, וענין זה אינו מציאות'דיג כלל וכלל, דבר זה לא שייך בדור הזה ובמצב הזה. כנרמז בדברי המרגלים "כי חזק הוא ממנו" (וכפי שהביא שם רש"י שהתכוונו בכך לכפירה כלפי מעלה ר"ל). אף יהושע וכלב התבטאו בחרדה "אך בה' אל תמרוזו". כי לב האדם מתמרמר על השי"ת כרגעים קשים, לאמור: מה רצונך ממני. ענין הרואות את המצב, ואיך זה תדרוש ממני לחיות בו כרצונך.

יש ומתעוררת בלב האדם טענה קשה ביותר, המתבטאת במלים הנוראות שכתבה התורה בפרשת דברים: "ותאמרו, בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמרי להשמידנו". האדם מתהלך בעולמו, מצוי ב'פעקל' שהשי"ת הכין לו, ובלבו מחשבה מרה עתיקת יומין: בשנאת ה' אותנו. מה הוא ית' רוצה ממני, די, אין כח, כשל כח הסבל.

כאשר בא אליו חבר לחזקו ולעודד את רוחו, לומר לו "באהבה ה' אותנו" - סבור עליו שאינו מכין לנכון. הלה מין איש כזה שהולך לקברי אבות, שמתפלל במקום לעשות 'למעשה', ולכן אינו בר הכנה ברורה בעניני העולם - שהאמת כי חשוכים המה ואין בהם אור.

אבל קולו של משה רבינו, מדהדה נצח לעודד לקראת כל מצב ולומר לכל יהודי: את שאמר אז לישראל: "לא תערצון ולא תיראון... ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם... אשר ראית אשר נשאך ה' אלקיך כאשר ישא את בנו, בכל הדרך אשר הלכתם... ובדבר הזה אינכם מאמינים בה'... ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום...".

לאמור: חזק ואמץ, אל תירא ואל תחת. גש אל אשר הכין השי"ת עבורך - ושאל כוחות הימנו ית' בלא מורא. עשה את שלך בשמחה ובטוב לבב. הרי עין בעין ראית במהלך חיך, איך השי"ת ניצב עליך לשמרך, כנשוא אב את בנו. בדבר זה האמן תאמין בהשי"ת, ההולך לפניך בדרך לתור לך מקום.

לואת יקרא נחמה, פאר תחת אפר. שלא להתאבל ביאוש מר על מצב קשה - אלא להפוך את הלב, לשנות את ההסתכלות, לראות את כל הענינים מנקודה חדשה ואחרת, כולה עידוד ואור ונחם.

הלא כה דברי ישעיה הנביא בנבואת "נחמו, נחמו עמי": "למה תאמרי יעקב ותדברי ישראל, נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפט יעבור. הלוא ידעת אם לא שמעת אלקי עולם ה' בורא קצות הארץ... נתן ליעף כח ולאין אונים עוצמה ירבה".

זה הקול המתדפק על פתחי לבנו, מבקש לקנות שביתה ברוחנו מעתה ולכל ימות השנה - לבל נשכח את המציאות האמיתית, בלשון שנאמרת בתיקון-חצות: "ויאמר ה' אהבתי אתכם. כל ישעי וכל חפצי אשוב לרחמכם. שובו אלי ואשובה אליכם, אנכי אנכי הוא מנחמכם".